

**T.C.
CELAL BAYAR ÜNİVERSİTESİ
Manisa Yöresi Türk Tarih ve Kültürünü
Araştırma ve Uygulama Merkezi**

**İKİNCİ ULUSLARARASI
MEVLÂNÂ, MESNEVÎ VE
MEVLEVÎHÂNELER
SEMPOZYUMU BİLDİRİLERİ**

**18-20 Aralık 2002
Manisa Mevlevîhânesi**

Yayına Hazırlayan:
Yrd.Doç.Dr.Ünal ŞENEL

MANİSA - 2010

LEFKOŞA MEVLEVÎHÂNESİ

Harid Fedai*

Giriş:

Şimdiye değin, bilebildiğimiz kadarıyla, Lefkoşa Mevlevîhânesini bir bütün olarak konu edinen iki bildiri^{1, 2} ile bir de küçük çapta kitap³ vardır. Kuruluşu hakkında ana hatlarıyla bilgi edinmek isteyenler künyelerini verdiğimiz bu kaynaklardan yararlanabilirler. Bu bildirin konusu ise, dîvân şiirimize ocaklık eden Lefkoşa Mevlevîhânesinde yetişen değerler ile bu ocağın XX. yüzyılda geçirdiği aşamaların satırbaşlarına değinmek olacaktır.

A. Ün Yapmış Post-Nişinler:

a. **Dîvân Şâirleri:** Kıbrıs'ta güçlü bir dîvân şiiri geleneği vardır. Bunu Hasan Hilmi Efendi kimliğiyle kanıtlamaya çalışalım: Yunan yayımcılığının Kıbrıs'ı da etkisi altına alma ihtimalini gözönünde tutan Sultan II. Mahmûd H. 1244/M.1828 yılında Lefkoşa Selimiye Camii'nin hemen yanında bir kütüphane yaptırıp oraya bazı kitaplar ihdâ eder. Kütüphane için bir "târîh" yazmak gündeme gelince bu görev için Lefkoşa Büyük Medrese müderrislerinden Hasan Hilmi Efendi uygun bulunur. Kırk sekiz beyitlik bu "târîh", kısa sürede yazılıp İstanbul'a gönderilir. Acaba Padişah bu şiiri nasıl bulacaktı? Kuşku duyanlar içinde Hasan Hilmi Efendi de vardı. Nitekim şiirinin sondan 4. beyitinde bu kuşkusunu ortaya dökmekten kendisi de çekinmiyecekti:

- Ben ol mûr-ı hakîrem, fehm edüp aczim kelâmımdan
Tebeşüm âriz olmak muhtemeldir ol Süleymâne⁴

Sultan II. Mahmûd şiiri çok beğenir ve Hasan Hilmi Efendi'nin hemen İstanbul'a gitmesi emrolunur. Mükâfat olarak bir süre İstanbul'da konuk edilecekti. Bu esnada "Asker-i Cedîd" in yaptığı bir resm-i geçitten çok etkilenen Hilmi Efendi son derece güzel bir kaside söyler ve kasideyi çok beğenen Padişah onu "Re'îsü's-Şu'arâ" ilan eder. Hilmi Efendi Kasidenin sonunda yurduna dönmek için izin talebini dile getirmeği de unutmaz:

- Yine izn-i humâyûnımla azm étsem vatan-gâha
Varup Kıbrısdâ hasr étsem du'âya vakt-i ezhârı
- Nezâret hizmetin Dârü'l-Kitâbın eyleyüp ihsân
Çerâğ étmiş idin bu bende-i zâr-ı siyeh-kârı

* Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti

¹ Alasya, H. Fikret, Lefkoşa Mevlevî Tekkesi, Selçuk Üniversitesi, I. Milletlerarası Mevlânâ Kongresi, Tebliğler, Konya 3-5 Mayıs 1987, 99-108.ss.

² Özönder, Hasan, Kıbrıs'ta Mevlevîlik ve Mevlevîhâneler, Selçuk Üniversitesi, VI. Millî Mevlânâ Kongresi, Tebliğler, 24-25 Mayıs 1999-117.ss.

³ Fedai, Harid ve Altan, Mustafa Haşim, Lefkoşa Mevlevîhânesi, KKTC. Millî Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları-38, Ankara 1997

⁴ Fedai, Harid, Kıbrıs Müftüsü Hilmi Efendi, Şiirler, İlaveli İkinci Baskı, Lefkoşa 2000, 90. s., 45. beyit

- Varup ol buk'ada tadrîs-i ilme olayım meşğul
Du'â-yı Devlete kasr eğeyim evrâd ü ezkârı
- Yine fermân senindir, emrine tâ'at de vâcibdir.
Ne güne emr eğersen sem' ü tâ'atdır anın kârı.⁵

Ama, Sultan'dan bir türlü izin çıkmıyor. İçinde bulunduğu ortam dikkate alındığında Hasan Hilmi Efendi gibi yenilik yanlısı, ulemeden kişileri yanında tutmanın Padişahın işine geldiği düşünülebilir.

Günler geçip ağustos ayına varılır. Bu ayda Padişahın doğum günü vardır. Onun için yazdığı 6 bendlik kasidede

- Nakş-ı şemşîri olup "İnnâ Fetahnâ" sûresi
Gâlib olsun bahr ü berrde Asker-i Mansûresi⁶

gibi mütekerrir beyitlerden sonra şiirinin sonunu yine izin talebiyle noktalar:

- Hâk-i pâyinden recâ eyler bu demde ruhsatı
Ey ki zât-ı eşrefin dehrin veliyy-i ni'meti⁷

Hasan Hilmi Efendi, çaresizlik içinde, işbu kasideyi bırakıp bir gemiye atladığı gibi izinsiz Kıbrıs'a hareket etmek durumunda kalacaktı. Padişahdır, bu güzel kasideyi okuduktan sonra onu cezalandırmak şöyle dursun, Kıbrıs müftüsünü görevinden alıp onun yerine Hasan Hilmi Efendi'yi tayin eder.

Kıbrıs divân şiirinin düzeyi hakkında bir fikir vermek üzere değindiğimiz Müftü Hilmi Efendi olgusundan sonra şimdi de Lefkoşe Mevlevihânesinden yetişmiş şâirleri ele alalım: Bizde son tezkire İnehan-zâde Mehmed Nâil Bey'in, birçok eseri inceden inceye tarayıp 1949 yılında, geleneğe uyarak, eskiyazıyla oluşturduğu Tuhfe-i Nâilî'de⁸ de Kıbrıslı şâir vardır. Bunlardan 3 tanesi post-nişnlikte bulunmuştur. Tekkeye mensup olanları, adı edilen kaynaktan vefat tarihlerini esas alarak sıralayalım:

- Şeyh Mustafa Siyâhî Dede: Kıbrıslı, Kıbrıs Mevlevihânesi şeyhi. Vefâtı H.1122/M.1710. Yenikapı Mevlevihânesi şeyhi Yûsuf Nesîb Dede'nin,

- Nesîb, rihleti târihini dâdi züvvâr:
Ede Siyâhî Dede bârî kabrini pür-nûr

beyti, vefâtı târihidir. Kıbrıs Mevlevihânesinde medfündür. Vefâtı târihini Şeyhî ile Sâlim ve Ayyânsarâyî'nin 1123 göstermesi yanlıştır... (Sıra No. 1906)

⁵ age., 46-47.ss., 114-117. beyitler

⁶ age., 65.s., 3-5 bendler

⁷ age., 66.s., 6. bend

⁸ Ankara, Milli Kütüphane, Elyazmaları B611

ii. Şeyh Ârif Efendi: Mevlevî şeyhi Siyâhî Mustafa Dede'nin oğludur. Lefkoşeli. Lefkoşe Mevlevihânesi şeyhi. Vefâtı H. 1138/M.1725. Lefkoşe'de medfündür.

Vefâtı târihinin Esrâr Dede ve Semâhâne-i Edeb'de 1130 gösterilmesi yanlıştır... (Sıra No.2550)

iii. Hızır veya Handî Hızır Dede Efendi. Kıbrıslı. Lefkoşe Mevlevihânesi şeyhi. Lefkoşeli Hızır Dede demekle meşhûrdur. Vefâtı H. 1140/M. 1727. Lefkoşe'de medfündür. Vefâtı târihini Kâmûsü'l-Â'lâm'ın 1044 göstermesi doğru değildir... (Sıra No. 1040)

b. Bir Tarihçi Bir Hattat: Bu üç şâire ad bırakmış ünlüler olarak, Kıbrıs Tarihçesi⁹ adlı fetihnâmeyi kaleme alan Ârif Dede (ölm. H. 1179/M. 1765) ile tanınmış bir hattat olan Feyzî ya da Feyzu'l-lah Dede'yi de (ölm. H. 1267/M.1850) katabiliriz. Feyzî Dede, Tekkedeki kubbelerin altında sıralı türbelerden 16.sında yani sonuncusunda yatmaktadır. Oraya eşiyile birlikte gömülmüştür. Lefkoşa'nın Girne Kapısı üzerindeki kitabe ile Sultan Mahmûd Kütüphanesi'nde 'Fihâ Kütübun Kayyime" ser-levhası ve kütüphanenin iç duvarlarını yıldızlı hatt-ı nesih'le süsleyen 48 beyitlik Hilmi Efendi'ye ait "târih kasidesi" Feyzî Dede'nin eserlerindedir.

B. XX. Yüzyıldan Bazı Kesitler.

Bu dönemi Şeyh Mehmed Celâle'd-dîn Efendi yılları ve sonrası diye ikiye ayırarak aktarmağa çalışacağız:

1. **Celâle'd-dîn Efendi Yılları:** İngiltere Devlet-i Fehîmesi, 1869 yılında Süveyş Kanalı'nın açılmasıyla Hindistan yolu üzerinde bulunan Kıbrıs adasının stratejik önemini çok iyi bildiğinden Rus tehlikesi bahanesiyle uzun uğraşlar sonucu 1878 yılı yazında "geçici" kaydıyla Ada'ya ayak basmayı başaracaktı. O dönemde Lefkoşe Mevlevihânesi postunda Mustafa Safvet Dede oturuyordu. Safvet Dede hac farızasını yerine getirmek için gittiği kutsal topraklarda H. 1311/M 1893-94 yılında yaşama gözlerini yumar.

Kıbrıs'ın yönetimi İngilizlerin elinde olduğu halde Ada hâlâ bir Osmanlı toprağı idi; ve Konya Çelebisi 9 Rebî'ü'l-Evvel sene 1311 de gönderdiği bir yazı ile merhum Safvet Dede'nin oğlu Mehmed Celâle'd-dîn Efendi'yi bu mevkie uygun bulup tayin ettiğini yazar. Bâb-ı Âlî'nin yanısıra zamanın İngiliz Valisi de bu kararı yerinde bulduğundan engel çıkarmıyacak, maaşı ise Osmanlı Hükümeti'nce karşılanacaktı.

Osmanlılar I. Büyük Savaş'ta (1914-18) İttifak Devletleri'nden biri olarak İngilizlerle oluşturulan İtilaf Devletleri'ne karşı cephe alınca 5 Kasım 1914 de İngiltere Ada'yı tek yanlı olarak topraklarına kattığını ilan eder. Buna rağmen

⁹ Fedai, Harid (Yayıma Hazırlayan), Fethiyye-i Cezîre-i Kıbrıs (ve Kıbrıs Tarihçesi, 91-149.ss.), KKTC. Milli Eğitim, Kültür, Gençlik ve Spor Bakanlığı Yayınları-18, Ankara 1997

'Müstesna Celâliye Vakıfları'na dokunulmayacak ve bunların tevliyeti eskiden olageldiği gibi Şeyh'in uhdesinde kalacaktı.

24 Temmuz 1923 de imzalanan Lozan Antlaşması'yla Kıbrıs resmen İngiliz toprağı oluyordu. Büyük Britanya 10 Mart 1925 de ise onu Crown Colony (Taç Kolonisi) ilan eder. 1928 de çıkarılan ve 1 Ocak 1929 itibarıyla yürürlüğe konulan Kıral Fermanı (The King's Order-in Council) Ada'daki Evkaf Dairesi'nin yönetimini eline alır ve Müftülük mevkiini iptal ile yerine 'Fetva Eminliği' adıyla bir makam ihdâs eder.¹⁰ Ancak Mevlevî Tekkesi'nin durumuna yine dokunulmaz. Halbuki 29 Ekim 1923 de Türkiye Cumhuriyeti kurulmuş ve 1925 tarih ve 677 sayılı yasa ile tekke, zâviye ve türbeler hepten kapatılmış, Konya Mevlevîhânesi ise o tarihten bu yana Mevlânâ Müzesi'ne dönüştürülmüş; Mevlevîliğin merkezi de Konya'dan Halep'e naklolunmuştur.

Halep'in Lefkoşa'daki Mevlevîhâneyi gözden çıkarmaya hiç de niyeti yoktu. Nitekim 1920'li yılların sonlarına doğru Kıbrıs'ta resmî makamlara yazılar yazarak Şeyh Mehmed Celâle'd-dîn Efendi'nin hal ve davranışları hakkında bilgi isterse de karşılık alamazlar. Evkaf-Murahhaslarının kaleminden çıkma resmî bir yazıda Şam'ın Lefkoşa Mevlevîhânesine bakış açısı şu cümleyle dile getirilmişti: "Kıbrıs'taki Tekkenin mülkü ile birikmiş meblâğında gözleri olduğu âşikârdır."¹¹

Dünya ekonomik buhranı 1931 yılının Kıbrıs'ında hükmünü sürdürdüysen, aynı yılın sonbaharında yani 22 Eylül 1931 de Şeyh Efendi bu dünyadan göçer. Aradan henüz bir ay bile geçmeden 20 Ekimde Rum İsyanı başgösterir, sıkıyönetime davetiye çıkarılır.

2. Celâle'd-dîn Efendi'den Sonraki Durum:40 yıla yakın uzun bir şeyhlik dönemi süresince Mevlevîhâneye karşı en küçük bir engellemede bulunmayan Sömürge İdaresi bu ölüm olayının hemen ardından harekete geçecek ve bu Kurumu sıkı denetim altına alıp her türlü işleme son verecek, evrakına el koyacak, kapısına da kilit vurmada gecikmeyecekti.

Şimdi, boş kalan posta kim oturacaktı? Onun tek evladı Mustafa Safvet (Tanul) Bey, babası öldüğünde İstanbul Dişhekimliği Okulu'nu bitirmiş, Konya'da kendi kliniğinde mesleğini icra ediyordu. Annesi Ra'na Hanımefendi de kendisiyle beraberdi. Ölüm haberinden sonra hazırlanıp Kıbrıs'a gidene değin Sömürge Yönetimi Tekye'ye el koymuş, kapılarını mühürletmişti.

Babası, büyük babası Mustafa Safvet Efendi ve onun babası Feyzî Dede post-nişinlik yapmışlardı. Hatta babası şeyhliğe yeni atandığı zaman bu mevkie veraset yoluyla geçtiğini açıktan açığa beyan etmişti. Ancak bunun kabule şâyân olmadığı Sömürge Hükümetince de biliyordu.¹² Bu makamın kendine özgü kuralları vardı ve Dt. Tanul Bey onu yerine getirecek birikimden yoksundu. Yanısıra, kendisi, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilkelerine yürekten bağlı bir dişhekimisi iken kisveye bürünüp de post'a oturmasını ondan kimse bekleyemezdi. Nitekim âyin-hân gibi, mutrib gibi, semâ-zen gibi kişilerin bu konudaki ısrarlı ricalarını hiç duraksamadan geri çevirmişti. Yalnız, kendisi Kıbrıs'a gelene kadar Evkaf Murahhaslarının, Şeyh

¹⁰ Fedai, Harid, Taç Kolonisi Kıbrıs'ta Evkaf Dairesi'nin Yönetilmesine İlişkin Kıral Fermanı, Kıbrıs Araştırmaları Dergisi, Cilt 3, Sayı 1, Kış 1997, 85-105.ss.

¹¹ KKTC. Vakıflar Gen. Müd. Arşivi, D.L.R.S. 28/1907-4

¹² Tapu ve Mesaha Dairesi Md. Muavini A. Papapetro'nun memorandum'u. Vakıflar Genel Md. Arşivi, Dosya No. 133/1932, B1.33

Efendi'nin zâfî eşyâsı da dâhil, Tekke'de her şeye el koymalarını, ardından da ibrâz ettiği bazı belgelerin bu makamca inceleme gereği duyulmadan, sert bir tavırla geri çevrilmelerini hiç hazmedemeyecek ve Türk Murahhas'a yaşamboyu kırgınlığını sürdürü-çektî.

Halep'e gelince: Celâle'd-dîn Efendi'nin vefatı üzerine Halep Çelebisi Mehmed Bâkır Efendi zamanın Evkaf Müdürü'ne yazdığı 7 Nisan 1932 tarihli mektupla bu mevkie Şeyh Selim Dede'yi atadıklarını bildirmiş ve ona yardımcı olmalarını istemiştir.¹³ Selim Dede de yanıt beklemeden Şam'dan hareketle Kıbrıs'a gelir. Ancak, yetkililer, makam vermek şöyle dursun, hatta Tekye'ye girmesini bile yasaklamışlardır.¹⁴ Şamlı aday'ın, sayıları 40'ı bile bulmayan bir avuç Mevleviye bel bağlamaktan başka bir seçeneği yoktu. Onlardan biri olan Bahçeci İbrahim Ağa bu kimsesiz misafiri kendi evine almış ve Tekke'yi bir an önce açtırtmak için topluca girişimlere başlamışlardı.

Nihayet 6 Aralık 1932 de beklenen karar çıkar ve Selim Dede yılda 48 lira ve 12 de imamet parası olmak üzere yılda toplam 60 lira ile Tekke'ye tayin edilir. Böylelikle müessesenin kapıları da bir yılı aşkın bir süre sonra bir avuç Mevleviye açılmış oluyordu. Ama, Selim Dede'nin elinde ne idare edip gelirinden yararlanılarak Tekke'nin idamesini sürdürülecek Celâliye Vakıfları vardı, ne de ondan başka bir görev yapması beklenebilirdi. Orada adeta sembolik bir varlıktı ve imamlık yapmaktan başka elinden birşey gelmiyordu. Ayın bazı günlerinde semâ' gösterileri tertip olunur ve bunları yabancı hükümet erkânı, onların konukları, turistler ve öğrenciler izlemeye gelirdi. Ve Selim Dede'nin vefat tarihi olan 8 Aralık 1953'e değin etkinliklere bu minval üzere devam edilir.

Münhal kalan bu makama yine biri içten, öteki dıştan olmak üzere iki aday gösterilir. Kıbrıs'takiler Hâfız Şefik Efendi'yi uygun görürler ve onun bir dilekçe ile ilgililerden istenmesini kararlaştırırlar. Ayrıca Hâfız Şefik Efendi de, yazılı olarak yaptığı başvuruda "bir süreden beri Ömerge (Ömeriyye) Camii'ndeki 'Hızır Makamı'nın şeyhi olduğunu, 42 yıldır semâ' âyinlerine katıla geldiğini, hâl-i hâzırda ise Tekke'nin tek âyin-hânı bulunduğunu, ve rütbe itibarıyla âyin-hân'ın Şeyhe en yakın kişi sayıldığını" ileri sürerek bu mevkie aday olduğunu açıklar.¹⁵ Sonuçta 12 Aralık 1953 tarihli dilekçesi Sömürge Yönetimince olumlu karşılanacaktı.

Şam'daki Merkez'in ise 23 Aralık 1953 tarihli yazı ile Mevlevî şeyhlerinden merhum Saîd Efendi'nin erşed evlâdı Cemâle'd-dîn Efendi'yi önermesi üzerine, adı edilen de Kıbrıs'a gelmek için yola koyulacak, ama, Kıbrıs'taki gelişmeleri gördükten sonra hemen geldiği gibi gerisin geri dönecekti.

Hâfız Şefik Efendi'nin 'Şeyh' olarak kabul edilışinin üzerinden henüz üç yıl geçmeden 1956 da Tekke'nin bir bölüm odaları 'Çocuk Yuvası' olarak kullanılmaya başlanır; 1962 yılında ise bina, temelli bir bakım-onarımdan geçirilerek Etnografya Müzesi haline dönüştürülür.

Tekke'nin son şeyhi Hâfız Şefik Efendi ise 11 Kasım 1974 tarihinde bu dünyadan göçer. Ama, gerçek anlamda Lefkoşe Mevlevîhânesi'nin dönemi Mehmed Celâle'd-dîn Efendi'nin 22 Eylül 1931 de vefatıyla zaten sona ermiş bulunuyordu.

¹³ Vakıflar Gen. Md. Arşivi, F28/1907, No.57

¹⁴ KKTC. Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi, Mevlevî Tekye-i Şerîfi, Dosya No. 1931/133

(1)

¹⁵ KKTC. Vakıflar Gen. Müd. Arşivi, 1953/39

C. **Kıbrıs Türklerinin Bakış Açısı:** Türkiye’de tekke, zaviye ve türbelerin kapatılmasını öngören 1925 tarih ve 677 sayılı yasanın hayata geçirilmesinden sonra Kıbrıs Türkleri Mevlevihânedede etkinliğin sürdürülmesini hiç de hazmedemiyorlardı. Yeri geldikçe gazete sütunlarına yansıtılan bu konudan birkaç örnek vereceğiz:

a. Şeyh Mehmed Celâle’-d-dîn Efendi’nin vefatından sonra sömürge yöneticileri bir yasa çıkararak bundan böyle Tekkede görev alacak şeyhlerin vali tarafından atanacağı ve Tekkeye ait vakıf işlemlerinin de Evkaf Dairesi ile Tapu ve Kadastro tarafından yürütüleceği belirlenmişti. 4 Aralık 1933 tarihli Resmî Gazete’de yasanın yayımlanması üzerine onun içeriği hakkında bilgi verirken H. Cemal Efendi arada şunları da yazar: “Bir kerre bu kanun Mevlevî Tarikatini tatmin etmeli ve Celâliye Vakıflarının hüsn-ü idaresini ta’min etmelidir ki her iki tarafı da memnun edebilsin. Biz lüzumu olmadığı halde eski an’aneleri ihya etmekte bir fayda tasavvur etmiyoruz. Bir mes’ele halledilirken verilen kararların mevcut ihtiyacı tatmin edip etmediğine bakmak isteriz”

Sıkıyönetimin egemen olduğu bir ortamda, zülf-i yâre dokunmamaya özen gösterecek, halkın oy’unu almadan böyle bir işe girişmenin yanlışlığını da şöyle vurgulayacaktır: “Tekkelerin lüzumu olup olmadığı ayrıca Cemaate taalûk eden bir mes’eledir. Bu bakımdan birçok söylenecek şeyler de olabilir. Bu cihat bizim muvzuumuz haricindedir.”¹⁶

b. Söz gazetesi sahibi Mehmed Remzi (Okan) Bey de Tekkenin kapatılmasından yana olanların başında gelirdi. Gazetesinde çıkan bir yazı Mevlevî Tekyesinde abesle uğraşıldığını göstermek bakımından ilginçtir: 14 Nisan Pazar günü Lefkoşa’da iki merasim yapılır. Bunlardan biri Majik Palas Sinemahanesinde Kıbrıslı halk şairi Liberty’nin 70 yaşına basması dolayısıyla Apoel Rum Kulübü tarafından düzenlenen ve Ada’nın dört bir yanından davetlilerin katıldığı bir merasimdi.

Bu merasimde kendi toplumunun bir halk şairine nasıl arka çıktığı, onu ne denli yüreklendirdiği; Liberty’nin de toplumuna nasıl güvendiği, ve dolayısıyla duyguda düşüncede birliğin nasıl sağlandığı Söz’deki bu yazının konusu olmuştu. Yazının sonu ise şöyle noktalanır:

“Öteki merasime, Mevlevî Tekyesinde yapılan merasime gelelim: Burada Mevlid okunmuş, kermanlar defler çalışmış ve gelen camaate sıcacık sütler dağıtılarak içilmiştir.”¹⁷

Böylelikle komşularımızın yararlı, bizlerinse zararlı şeylerle uğraştığımızı somut olarak gösteriyor ve hatt-ı hareketimizi düzeltmenin kaçınılmazlığına parmak basıyordu.

c. Halkın Sesi gazetesinin birinci sayfasında imzasız yayımlanan bir yazı bu tarikatın tarih süresince milletimize sağladığı yararları özlü bir şekilde

¹⁶ Mevlevî Tekyesi ve Celâliye Vakfı, Söz gazetesi, Lefkoşa, 6 Kânûn-ı Evvel 1933, Sayı: 675

¹⁷ Lefkoşa’da İki Merasim, Söz gazetesi, Lefkoşa 16 Nisan 1935, Sayı: 842.

anlattuktan sonra şu sonuca varıyor: "O günden bugüne yedi asra yakın bir zaman geçmiş ve bu tarikat o günden bugüne hem saffetini, hem de gayesini kaybetmiştir... İnsanı maddeten ve manen yükselteceği yerde sefalete, meskenete mahkûm ediyor."¹⁸ Yazısının sonunda da Müftü ile ilgileri bu konuda kesin bir karar almaya çağırıyor.

d. Yazıyı çok beğenen, toplum liderlerinden Avukat Fadıl Niyazi Korkut, hemen kaleme alıp ertesi gün yayımladığı başmakalesinde Hükümetin Müstesnâ Celaliye Vakıfları'yla ilgili 1933 senesinde geçirdiği yasadan söz etmiş; böyle bir yasanın gerçekleşmesi için halktan hiçbir zaman istek gelmediğine değinmiş ve "Hükümetin çarçabuk bu konuyu geçirmesi biraz da Kıbrıs'a gelecek turistlere bizim ensemizden seyir göstermek niyetine dayanır" diye yazmıştır. Yazısının sonunu da izlenecek yolu göstererek nokt alıyor: "Hasılı bu Tekkenin kanunen mercii ne Müftüdür ve ne de Evkaf Murahhası, ancak ve ancak Hükümet kapısıdır.

"Bineanenaleyh bu Tekkenin lağvını ciddi ciddi istiyorsak Siyasi Kurumlarımızın faaliyete geçerek Celaliye Kanunu'nun feshini talep etmeleri lâzım gelir."¹⁹

D. Mevlevîhânenin Günümüzdeki Durumu: Fethin üzerinden henüz 25 yıl geçmeden kurulduğu²⁰ görülen, 40 yıl dolmadan da tam teşekküllü bir müessese²¹ olarak kendini belli eden Mevlevîhane son şeyhi Mehmed Celâlê'd-dîn Efendi'nin vefatından (22 Eylül 1931) sonra kendi kaderine terkedilmeye başlanmıştı. Bilindiği gibi mevlevîhâneler varlıklarını 'Müstesnâ Celâliye Vakıfları'ndan sağladıkları gelirlerle idame ettiriyordu. Sömürge Hükümeti; adına 'şeyh' dedikleri kişinin atanmasını kendi üzerine aldığı gibi özel vakıflarının idaresini de Evkaf Dairesi ile Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'nün sorumluluğuna devrediyordu. (Bkz. 4 Aralık 1933 tarih ve 2328 sayılı Resmî Gazete, Ek-1) Öyle ki XX. Yüzyılın üçüncü çeyreğine gelindiğinde Mevlevîhâneneden geriye sadece Semâhâne ve Türbe kalmış; Çilehane, Hücre, Selâmlık, Harem, Mutbah ve Kiler birimleri yitip gitmişti. Halbuki Mevlevîhânenin alanı; Girne Caddesi'nin sol yanından başlayarak, güneye doğru, günümüzdeki Halkın Sesi binası arkasından, Tabak Hilmi Sokağı'nın sol yanına dizili evlerin arka duvarlarına; kuzeyde İnönü Meydanı'ndan doğuya doğru Mevlevî Tekkesi Sokağına, bu sokağın doğuya doğru devamında ise sağ yandaki evlerin arka duvarlarıyla sınırlanarak oradan da Abdi Çavuş Sokağı'na (arada başkalarına ait bir dilimlik bir toprak parçası vardır) kadar çepeçevre yayılıyordu. İçinde türlü ağaçların bulunduğu bu büyük bahçede ayrıca sebze de yetiştirilirdi. Su ihtiyacı oradaki kuyudan sağlanıyordu. Ağaçların bakımı, sebzelerin yetiştirilmesi için görevli bir de bahçeci vardı. Tekkenin son bahçıvanı Ekmekçi Hasan Dayı olarak bilinen kişiydi.

1950'li yıllardan itibaren Tekke birimlerin çoğu bakımsızlıktan harebeye dönmüş, onların yerleri de aşamalı aşamalı gelişigüzel ve çirkin binalarla

¹⁸ Tekke Kapanmalıdır, Halkın Sesi gazetesi, Lefkoşa, 24 Kasım 1954, Sayı: 3558.

¹⁹ Mevlevî Tekkesi ve Mevlevîlik, Hürsöz gazetesi, Lefkoşa 25 Kasım 1954, Sayı: 2557

²⁰ Kıbrıs Türk Milli Arşivi ve Araştırma Merkezi, Şer'î Mahkeme Sicili No.1, H. 1003/M.1594, 92.s.

²¹ KKTC. Vakıflar Gen. Md. Arşivi, Ser'iyeye Mahkemesi Sicili, No.2, H.1607, 22-25.ss.

doldurulmuştur. Bir başka deyişle 1878 den bu yana Ada'da tutunabileceği vakıf mallarına bir türlü sahip çıkamayıp onları zayeden Kıbrıs Türkleri aynı ilgisiz tutumu Mevlevîhâneye karşı da takınmışlardır. Halbuki Mevlevîlik tarihinde özgün bir yeri olan Lefkoşe Mevlevîhânesi binalarını günümüze değin en iyi şekilde muhafaza etmekle sonsuza değin onu bu topraklar için en sağlam tapu senetlerimizden biri olarak gösterilebilirdik. Genelde Kıbrıs'taki vakıf mallarının hazin hikâyesi, geçtiğimiz yıl dört ciltlik bir kitap dizisinde anlatılmış bulunuyor.²² Bunların bir takımını Üniversitenizin Araştırma ve Uygulama Merkezi'ne hediye etmek üzere beraberimde getirmiş bulunuyorum. Dahası var: Evkaf Genel Müdürlüğü'nün Arşivi de bu yağmadan kurtulmuş değildir: Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra (16 Ağustos 1960) Türk Cemaat -Meclisi'ne bağlı olarak Lefkoşa'da görev yapmak üzere Türkiye'den getirilen ünlü bir gazeteci, üzerinde çalışmak amacıyla arşivdeki birçok ferman, berat ve evrakı uhdesine alır. Görevi bitip de geri dönerken onları iade edecek yerde İstanbul'a götürür. Vakitsiz ölümünden sonra kızkardeşinin oğlu bu malzemeye el koyup onları haraç-mezat satar da çoğu ilgilinin haberi bile olmaz, bilenlerin de sesi-selengi çıkmaz.

Bir süreden beri Mevlevîhâne binaları bakım-onarımdan geçirilmekte olup, içerisine Mevlevîlikle ilgili eldeki malzeme yerleştirildikten, eski hazîrelerden getirtilip avlusuna bırakılan mezar-taşları da bir sıraya konulduktan sonra Şeb-i Arûs münasebetiyle açılış töreni için hazırlıklar yapılmaktadır. Ve de yeri gelmişken bir gerçeği burada da yineleyerek sözü noktalyalım: Vakıf mallarının kötü idaresi o toplumun çöküntüye doğru yol aldığı, ve derlenip toparlanamaması halinde -üzülerek söyleyelim ki- yok olup gideceğinin en belirgin göstergesidir.

18 Kasım 2002Köşklüçiftlik-Lefkoşa

²² Altan, Mustafa Haşim, Kıbrıs'ta Türk Malları, IV. Cilt, Kastaş Yayınevi, İstanbul 2001